

REFLEXIA ŽIVOTA A DIELA CYRILA A METODA V TELEVÍZNEJ, FILMOVEJ I INTERNETOVEJ TVORBE OD OSEMDESIATYCH ROKOV MINULÉHO STOROČIA PO SÚČASNOSŤ¹

Reflection of the Life and Work of Cyril and Methodius in Television, Film and Internet Production from the 1980s to the Present

Štefan Timko

DOI: 10.17846/CL.2019.12.1.159-171

Abstract: TIMKO, Štefan. *Reflection of the Life and Work of Cyril and Methodius in Television, Film and Internet Production from the 1980s to the Present.* The study focuses on the reflection of the life and work of Saints Cyril and Methodius in the Czech and Slovak media production from the late 1980s to the present. It mainly maps feature films and television production, but it also mentions relevant documentary and cartoon movies that have emerged in the last decade. The final part also deals with the image of “Brothers from Thessaloniki” in the audiovisual works and series presented on the Internet, which usually bring a less conventional or ironic view of these saints and the period of Great Moravia. Interpretative analysis is used as the original method for dealing with individual audiovisual works, giving an emphasis on defining their genre definition, narrative structure and central themes. The analysis of the images of the historical figures of Cyril and Methodius and their contemporaries, depending on the period, the social and political situation and the country in which the audiovisual production was created, is also an important subject of the study. It reflects the social relevance of the analyzed productions and considers its causes.

Keywords: *life and works of Cyril and Methodius, Czech and Slovak film and television production, Internet productions*

Abstrakt: TIMKO, Štefan. *Reflexia života a diela Cyrila a Metoda v televíznej, filmovej i internetovej tvorbe od osemdesiatych rokov minulého storočia po súčasnosť.* Štúdiá sa venuje reflexii života a diela svätcov Cyrila a Metoda v českej a slovenskej audiovizuálnej tvorbe od konca osemdesiatych rokov minulého storočia po súčasnosť. Mapuje predovšetkým hrané filmové a televízne diela, ale okrajovo sa zaoberá aj relevantnými dokumentárnymi a kreslenými filmami, ktoré vznikli v poslednom desaťročí. Finálna časť práce sa venuje obrazu solúnskych bratov v rámci audiovizuálnych diel a seriálov uvádzaných na internetovej platforme, ktoré prinášajú zvyčajne menej konvenčný či ironizujúci pohľad na týchto svätcov i obdobie Veľkej Moravy. Východiskovou metódou je interpretačná analýza jednotlivých audiovizuálnych diel, s dôrazom na definovanie ich žánrového vymedzenia, naratívnej štruktúry a ústredných motívov. Významným predmetom skúmania je aj analýza stvárnenia historických postáv Cyrila a Metoda a ich súčasníkov v závislosti od obdobia, spoločenskej i politickej situácie

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja v rámci projektu *Literatúra a jej filmová podoba v stredoEurópskom kontexte* na základe Zmluvy č. APVV-17-0012.

a aj krajiny, v ktorej dielo vzniklo. Práca reflektuje tiež spoločenskú relevantnosť daných snímok a zamýšľa sa nad jej príčinami.

Kľúčové slová: život a dielo Cyrila a Metoda, česká a slovenská filmová a televízna tvorba, tvorba na internetovej platforme

Prvé audiovizuálne hrané diela o Cyrilovi a Metodovi

Postavy sv. Cyrila a Metoda a ich veľkomoravská misia sa stali inšpiráciou pre mnohé slovenské umelecké diela. V slovenskej literatúre sa objavili v období baroka a s príchodom slovenského národného obrodzenia koncom 18. stor. sa cyrilo-metodská tematika stala v našej poézii, próze, dramatickom, výtvarnom i hudobnom umení mimoriadne frekventovanou.² V televíznej či filmovej tvorbe na Slovensku sa však s osudom solúnskych bratov stretávame len ojedinele, pričom diela reflektujúce ich život a odkaz sa v spomínaných médiách objavujú až v posledných troch desaťročiach.

Rezervovanosť slovenskej hranej televíznej a filmovej tvorby voči príbehu a odkazu Cyrila a Metoda má niekoľko dôvodov. V rokoch 1948 až 1989 to bola predovšetkým politická situácia neprajúca objektívnej prezentácii týchto osobností v médiách, ktoré výrazne podliehali štátnej kontrole i cenzúre. Komunistická moc so zahranično-politickou orientáciou na Sovietsky zväz vyzdvihovala Veľkú Moravu ako žriedlo panslovanského kultúrneho odkazu a Cyrila a Metoda prezentovala ako údajných bojovníkov proti násilnej germanizácii (Kopal 2014, 207). Oceňovala solúnskych bratov aj ako tvorcov prvého slovanského literárneho jazyka a abecedy, no problematike bolo ich poslanie ako šíriteľov kresťanstva a významných predstaviteľov cirkvi. Po roku 1989 narážali snahy o priblíženie osudov vierozvestcov zo Solúna predovšetkým na finančné prekážky a zmenu orientácie slovenskej (i stredoeurópskej) kinematografie výraznejšie sa otvárajúcej únikovým snímkam pre intelektuálne menej náročné široké divácke publikum. Príbeh z 9. storočia si štandardne vyžadoval spracovanie v rámci žánru historickej drámy, ktorý patrí medzi náročné filmové žánre, nielen nákladmi, ale aj produkciou. Konzervatívny a pietny obraz Cyrila a Metoda v spoločnosti, vychádzajúci z doterajšej umeleckej tradície, podporovaný štátnymi i cirkevnými predstaviteľmi, výrazne sťažoval snahy tvorcov vytvoriť zo solúnskych bratov hrdinov masovo atraktívnych a ziskových audiovizuálnych diel.

Veľkomoravské dejiny a jej významní predstavitelia sa objavili v slovenských televíznych inscenáciách osemdesiatych rokov *Mojmír II* (r. M. Pietor, 1981), *Samo, kupec a kráľ* (r. P. Haspra) a *Svätopluk* (r. J. Zachar, 1989) (Kopal 2014, 218-219). V polovici osemdesiatych rokov minulého storočia sa Veľká Morava mala stať námietom pre rovnomenný slovenský veľkofilm. Projekt režiséra Andreja Lettricha mal pozostávať z troch dielov *Samo, Rastislav a Svätopluk*. Záverečná časť filmu v scenáristickom spracovaní Milana Ferka sa mala venovať aj cyrilo-metodskej misii, no tá sa stala ideologicky najspornejšou i výrazne kritizovanou časťou celého projektu (Kopal 2014, 211).³

² Misionárska činnosť Cyrila a Metoda je spomenutá v prvom slovenskom tlačenom katolíckom zborníku *Cantus Catholici* vydanom v roku 1655, ktorý zostavil Benedikt Szöllösi. V období osvietenstva nájdeme zmienku o solúnskych bratoch v predhovore Mateja Bela ku *Gramatike česko-slovenskej (Grammatica slavico-bohemica)* od Pavla Doležala z roku 1746. V časoch slovenského národného obrodzenia sa objavuje cyrilo-metodská téma napríklad v literárnych dielach Juraja Fándlyho, Jána Hollého, Jána Kolára, Ludovíta Štúra, Andreja Sládkoviča či Jozefa Miloslava Hurbana.

³ Film *Veľká Morava*, ktorý mal byť koprodukčným projektom medzi štúdiami Koliba, Gottwaldov a Barrandov, sa napokon nezrealizoval kvôli odmietavým reakciám českej strany (Kopal 2014, 207).

Prvou televíznou snímkou tematizujúcou život sv. Cyrila a Metoda sa stala televízna inscenácia *Solúnski bratia* z roku 1989. Vznikla podľa scenára slovenského prozaika a dramatika Milana Ferka, ktorý sa vo svojich prózach (napr. *Svätopluk*, *Svätopluk a Metod*, *Svätoplukovo dedičstvo*, *Velkomoravské záhady*) i v drámach (*Pomsta Pribinova*, *Pravda Svätoplukova*, *Obrana Metodova*, *Svadba Svätoplukova*, *Smrť Gorazdova*, *Nádej Mojmirova*) frekventovane venoval významným osobnostiam i udalostiam Veľkej Moravy. V dvojdielnej televíznej inscenácii *Solúnski bratia* sa Milan Ferko zameril na obdobie trojročného pôsobenia (867 – 869) Konštantína a Metoda v Ríme. Po tom, ako v rokoch 863 až 867 na Veľkej Morave uplatnili Konštantínom vytvorenú novú abecedu a preložili do staroslovienečiny základné liturgické diela, rozhodli sa ísť do Ríma, aby na dvore pápeža Hadriána II. realizovali svoj zámer: obhájili prvé slovanské písmo (hlaholiku), dosiahli schválenie kníh preložených do staroslovienečiny a presadili požiadavku samostatnej panónskoslovienskej diecézy. V Ríme sa odohráva ústredný dramatický konflikt medzi Konštantínom a Metodom na jednej strane, ktorí nezištne obhajujú záujmy Veľkej Moravy a aj každého národa i človeka na rovnoprávnosť, a predstaviteľmi franského kléru, ktorí sa im intrigami snažia tieto zámery prekaziť. Ako ústredný iniciátor intríg je v inscenácii zobrazený franský duchovný Viching, ktorý sa v roku 880 stal nitrianskym biskupom. Milan Ferko rozvíja v inscenácii aj romantickú líniu platonického vzťahu Hadriánovej dcéry Agáty ku Konštantínovi. Agáta je očarená učencovou osobnosťou i jeho názormi a má výrazný vplyv na to, že pápež Hadrián uzná požiadavky Konštantína a Metoda. Pápežova dcéra je neskôr unesená a na Vichingov podnet zavraždená rímskym vojakom Eleutérom. Takýto motív s príchutou konšpiračnej teórie mohol Ferko vytvoriť aj vďaka tomu, že podľa historických prameňov bola pápežova dcéra naozaj v roku 868 unesená a zavraždená, spolu so svojou matkou.⁴ Ďalší plán inscenácie *Solúnski bratia* opisuje aj spor kniežata Rastislava a jeho synovca Svätopluka. Kým Rastislav je nemilosrdný voči Franskej ríši a jej cirkevných predstaviteľov vypovie z Veľkej Moravy, Svätopluk je tu zobrazený ako pragmatický diplomat, usilujúci o nekonfliktný vzťah s Franskou ríšou.

Inscenácia *Solúnski bratia* je síce autorskou fikciou, opiera sa o mnohé historické fakty a historické osobnosti. Zaujme prepracovanými a diferencovanými charaktermi postáv, najmä ústredných hrdinov. Kým Konštantín je zobrazený ako introvertný, hlbavý a často pochybujúci muž, Metod má pragmatickejšiu a rásnejšiu povahu. Títo hrdinovia často prichádzajú do konfliktov z rôznymi typmi výrazne menej sympatických postáv, od sofistického intrigána Vichinga, ťažko čitateľného kardinála Formosu, až po menej obratného zradcu z radov vierozvestcov Vavrinca. Výraznou zmenou postoja v dráme prejde len pápež Hadrián II., ktorý sa od nevýraznej a váhavej postavy často podliehajúcej vplyvu kléru, aj s prispením rodinnej tragédie, vyprofiluje v osvietenú a nezávislú osobnosť. Film síce ponúka v tej dobe tradičný obraz cirkvi ako spoločenstva intrigánov a oportunistov, ale do kontrastu s nimi ponúka aj obraz ústredných cirkevných predstaviteľov s autentickou vierou. Takéto zobrazenie kresťanských hrdinov bolo možné len vďaka politickému odmäku v prestavbovom Československu. Televízna inscenácia *Solúnski bratia* je ukázkou nielen nadpriemernej scenáristickej práce Milana Ferka, ale aj citlivej a sofistikovanej réžie Pavla Haspru, ktorý s využitím popredných slovenských divadelných hercov (v hlavných úlohách sa predstavili Štefan Kvietik a Emil Horváth ml.) dokázal vytvoriť vierohodný a emocionálne silný obraz zápasu solúnskych bratov o sebaurčenie a kultúrne povznesenie Veľkej Moravy.

Po roku 1989 a predovšetkým po vzniku samostatnej Slovenskej republiky sa stala cyrilo-metodská tradícia i obdobie Veľkej Moravy výraznejšie medializovanou témou ako doposiaľ. Vládnuce špičky novovznikajúcej republiky sa hlásili k odkazu Svätopluka, Cyrila i Metoda. V roku 1996 boli stvárnení solúnski bratia v polhodinovom televíznom filme *Poveš o Cyrilovi a Metodovi* z cyklu Hradu a povesti. Toto dielo režiséra Ľuboša Midriaka vzniklo na motívy

⁴ Vo Ferkovej inscenácii však zomiera iba Agáta, jej matka Štefánia sa neskôr utiahne do kláštora.

Starých povestí slovenských od Milana Ferka a reprezentuje žáner dramatizovaného dokumentárneho filmu. Rozprávač Michal Ďuriš v ňom približuje zásadné udalosti spojené s pôsobením Cyrila a Metoda na Veľkej Morave. Navonok odborný štýl komentára ja zafarbený konfesným pohľadom na solúnskych bratov ako poslov Božích⁵. Komentár je sprevádzaný niekoľkými krátkymi hranými scénkami, ktoré didakticky približujú najvýznamnejšie momenty príbehu vierozvestcov. V kontraste s kultivovaným a civilne pôsobiacim prejavom Michala Ďuriša sú však tieto scény stvárnené amatérskymi hercami poznamenané oveľa nižšou mierou autenticity a sú prezentované s preexponovaným pátosom.⁶

V roku 1998 zrežiroval Martin Kákoš televízny film *Knieža*, podľa románu vtedajšieho slovenského ministra kultúry Ivana Hudeca. Jeho ústrednou témou sú osudy nitrianskeho kniežaťa Pribinu, ktorý bol zo svojej ríše vyhnaný moravským kniežaťom Mojmirom. Schematický scenár jasne vyzdvihuje charakter nitrianskeho kniežaťa a konfrontuje ho s podlým a zlým Mojmirom. V záverečných titulkoch však nezabúda spomenúť aj odkaz Cyrila a Metoda. Televízny film *Knieža* je možné zaradiť k tzv. „národným“ filmom, ktorých úlohou bolo propagovať údajné korene novovzniknutého štátu počas vlády premiéra Vladimíra Mečiara. Na televíznom filme *Knieža* sa okrem Slovenskej televízie podieľalo aj čerstvo sprivatizované Štúdio Koliba, ktoré malo produkovať „národné“ veľkofilmy pre kiná *Jánošík* a *Pribina*. Tieto filmy však napriek štedrej dotácii štátu nevznikli⁷ a Štúdio Koliba sa dostalo do bankrotu. Nezvládnutá a podozrivá privatizácia filmových ateliérov na Kolibe po roku 1996 na dlhú dobu nielen zabrzdila rozvoj slovenskej filmovej tvorby, ale predovšetkým na dlhé obdobie odradila tvorcov a producentov (s korektnými úmyslami) púšťať sa do veľkorozpočtových projektov historických filmov s národnou tematikou.

Rok 2013 – rok vzkriesenia záujmu o cyrilo-metodskú tradíciu v slovenskej kinematografii

Výraznejšie snahy o produkciu hraných filmov s tematikou osudov Cyrila a Metoda sa začali na Slovensku opäť objavovať až pred rokom 2013. Okrem primárneho dôvodu osláv 1150. výročia príchodu Cyrila a Metoda na naše územie boli tieto úsilia podporené aj ďalšími faktormi. Začiatkom tohto tisícročia sa začali zintenzívňovať filmové koprodukcie v strednej Európe so snahou prinášať filmové diela tematizujúce spoločnú históriu nášho regiónu. Slovenská kinematografia a jej tvorcovia participovali napr. na koprodukčných filmoch ako *Jánošík – pravdivá história*, *Bathory*, *Nedodržaný sľub* či *Horiaci ker*. Viaceré tieto koprodukčné projekty boli realizované aj s podporou Audiovizuálneho fondu, ktorý po svojom vzniku v roku 2009 pomohol znovunaštarovať rozvoj filmového priemyslu u nás.

Už začiatkom roku 2009 sa v slovenských médiách objavili správy o tom, že v Nitre sa bude natáčať dvojdielny film o Cyrilovi a Metodovi. Prvá časť mala mať duchovný charakter, druhá mala byť dobrodružnejšia.⁸ Projekt producenta Ján Oparteho sa neskôr zmenil na 100-minútový hraný historický film a dostal názov *Cyril a Metod alebo Anjelský obraz*. Mal vzniknúť podľa scenára

⁵ Ukážka z komentára: „Boh vyslyšal jeho (Konštantínove, pozn. Š. T.) prosby a jeho rukou začal písať evanjeliá v novom jazyku.“

⁶ Tento pátos vychádza zo schematických charakterov a replík ústredných aktérov. Konštantín sa v nich sám prezentuje ako martýr („Ja umieram pre svet a svet umiera pre mňa!“), franský biskup Viching prejavuje permanentné verbálne i neverbálne pohrdanie nielen solúnskymi bratmi, ale aj ľuďom Veľkej Moravy („Vôl nevie nič, lebo je volom. Poslúcha a slúži“).

⁷ Štát podporil tieto filmy sumou vo výške vyše 200 miliónov korún. Vyše sedemdesiat ostatných veriteľov vložilo na ich vznik sumu takmer pol miliardy korún (Petrašský 2003).

⁸ Podľa: <https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20090123016>.

popredného slovenského scenáristu Ondreja Šulaja, v slovensko-chorvátskej koprodukcii a v réžii českého režiséra Iva Trajkova. Tento projekt mal mať premiéru v júli 2013, nedošlo však k jeho realizácii.

Začiatkom roku 2013 ohlásil vznik svojho celovečerného filmu s cyrilo-metodskou tematikou aj popredný slovenský režisér Juraj Jakubisko.⁹ Ten sa usiloval tento projekt vytvoriť v širokej koprodukcii Česka, Slovenska, Ruska, Bulharska, Nórska, Ukrajiny a Kazachstanu, a oznámil tiež, že do úlohy Svätopluka by rád obsadil britského herca Ewana McGregora. Rozpočet na tento slovanský epos bol plánovaný na 17 miliónov eur, čím mal o 4 milióny eur prekročiť rozpočet jeho predchádzajúceho veľkofilmu *Bathory*.¹⁰ Veľkofilm sa však, podobne ako projekt *Cyril a Metod alebo Anjelsky obraz*, nedočkal realizácie, prioritne z dôvodu nedostatku financií. Hoci iniciátori oboch finančne náročných projektov sa snažili v explikácii svojich projektov poukázať na európsky rozmer a aktuálnosť odkazu Cyrila a Metoda, ukazuje sa, že pre producentov mimo Čiech a Slovenska nie je téma Veľkej Moravy či Cyrila a Metoda až taká atraktívna, participáciu na takomto veľkom koprodukčnom projekte vnímajú ako rizikovú pre návratnosť ich investícií.¹¹ Začína byť evidentné, že pri filmovom spracovaní osudov Cyrila a Metoda je efektívnejšie ponúkať ho prioritne lokálnemu publiku (predovšetkým českému a slovenskému) a namiesto vízií globálnych multiplexových veľkofilmov je vhodnejšie formátovať ho ako komornejší produkt určený pre verejnoprávne televízie najmä slovanských krajín. Takouto cestou sa vybrali tvorcovia televízneho seriálu *Cyril a Metod – Apoštoli Slovanov*, ktorý mal premiéru v českej a slovenskej verejnoprávnej televízii v júli 2013.

Vznik televízneho seriálu *Cyril a Metod – Apoštoli Slovanov* iniciovala česká súkromná produkčná spoločnosť Three Brothers a na jeho vzniku participovali aj ďalší producenti z Čiech, Slovenska, Srbska a Ruska. Štvordielny televízny film podľa scenára Miroslava Oščatku a v réžii Petra Nikolaeva bol prezentovaný ako ukážka v súčasnosti atraktívneho žánru dokudrámy – teda diela využívajúceho primárne formu dokumentárneho filmu, ktorého isté (dramatické) pasáže sú stvárnené formou hraného filmu s profesionálnymi hercami.¹² Okrem tohto televízneho cyklu štyroch 52-minútových častí, vznikol ich zostrihom hraný celovečerný film s rovnomenným názvom. Zásadným posunom 85-minútového celovečerného filmu oproti seriálu bolo vloženie pôvodne neustranného vysvetľujúceho komentára epického príbehu osudov Cyrila a Metoda – od Cyrilovho narodenia do obdobia Metodovej smrti – do úst staršieho Cyrilovho brata. Celovečerný film sa

⁹ Podľa: <https://spis.korzar.sme.sk/c/6674027/jakubisko-si-vybral-drsny-spis-do-pripravovaneho-filmu.html>. Jakubisko historický veľkofilm s názvom *Slovanská epopeja. Tisíc rokov samoty* priblížil týmito slovami: „Môj príbeh nerozpráva iba o súbojoch kedysi mocných, dnes už zabudnutých kráľov, ale tiež o zrode prvej ríše, ktorá sa stala prvým krôčikom k slovanskej pospolitosti a ktorá dodnes nebola predstavená na filmovom plátne. Veď o histórii Slovanov, žijúcich na území rozprestierajúcom sa od stredu Európy až po Ural, častokrát nevedia ani naši západní susedia v EU. Je to rozprávanie o pohanstve a o zložitom zrode kresťanstva u Slovanov, ale tiež o túžbe byť šťastným navzdory neprajnému osudu...“
Zdroj: <http://www.jakubiskofilm.com/cs/pripravujeme/>.

¹⁰ S rozpočtom 13,3 milióna eur sa *Bathory* zaradil medzi najnákladnejšie filmy v strednej Európe.

¹¹ V súvislosti s predchádzajúcim historickým veľkofilmom filmom Juraja Jakubiska *Bathory* tu navyše existuje skúsenosť s dielom, ktoré napriek mimoriadnemu diváckemu ohlasu v Čechách a na Slovensku (kde zaujalo vyše 1 300 000 divákov), nezarobilo ani na svoje náklady a na medzinárodnom filmovom trhu výraznejšie nezaujalo.

¹² Zaradenie tohto seriálu medzi žáner dokudrámy bolo frekventovane uvádzané v propagačných materiáloch cyklu (napríklad i na webovej stránke RTVS) hoci jeho forma má mimoriadne blízko k tradičnému hranému televízному seriálu. Gladiš (2015, 96) považuje tento seriál za subžáner tzv. umeleckej dokudrámy, v ktorej (na rozdiel od faktualnej dokudrámy) prevažujú hrané pasáže nad dokumentárnymi. V prvej časti seriálu nazvanej *Bratia zo Solúna* tvoria hrané pasáže až 84, 57% celkovej dĺžky filmu (ibid.).

opiera predovšetkým o dramatické pasáže zo štvrtej časti seriálu. Dramatickejšia filmová verzia televízneho projektu však prekvapivo oslovila viac divákov v televíznom vysielaní a na DVD nosičoch ako v kinách.¹³

Televízny seriál (a následne aj film) priniesol po premiére rozpačité reakcie divákov i odbornej kritiky. Odbornejšie reflexie vyčítali dielu istý neobjektívny pohľad na historické súvislosti pôsobenia Cyrila a Metoda na Veľkej Morave, resp. isté skreslenie historických faktov s cieľom zvýrazniť prínos vierozvestcov (i Veľkej Moravy) pre súčasnú českú a moravskú kultúru a národnú identitu. Už v úvodných titulkoch českej verzie filmu je poznámka, že film bol „*natočený k 1150. výročiu od príchodu Cyrila a Metoda na územie dnešnej Moravy*.“ V slovenskej verzii filmu je naopak v úvodných titulkoch korektná poznámka, že Veľká Morava nie je totožná zo súčasťou Moravou. V seriálovej verzii projektu sa na mape, zobrazujúcej púť Cyrila a Metoda, objavuje územie označené Morava (nie Veľká Morava) a sídlo kniežata Rastislava Veligrad je situované na severovýchod od moravských Mikulčíc. Televízny seriál nezakrýva snahu získať si priazeň predovšetkým českého a moravského publika a nekriticky vyzdvihuje vzťah solúnskych bratov k moravskej a českej kultúre a histórii. Tento zámer je však pre slovenského diváka ťažko akceptovateľný. Zamlčovanie veľkomoravských lokalít nachádzajúcich sa na území Slovenska a cyrilometodského prínosu pre slovenskú kultúru prekvapuje aj z dôvodu, že na tomto koprodukčnom seriáli participovala (hoci menšinovým podielom) aj slovenská verejnoprávna televízia.¹⁴

Predovšetkým slovenských divákov mohlo v televíznom seriáli prekvapiť negatívne zobrazenie nitrianskeho kniežata Svätopluka v kontraste s jeho zidealizovaným strýkom Rastislavom. Už samotné herecké obsadenie napomáha schematickému a protikladnému zobrazeniu dvoch popredných vládcov Veľkej Moravy – kým moravské knieža Rastislav je v podaní slovenského herca Milana Bahula (tradičného predstaviteľa kladných hrdinov) rozvážnym, dôstojným a úctu vyvolávajúcim panovníkom, jeho synovec Svätopluk v podaní Jana Jankovského pôsobí dojomom agresívneho nekultivovaného výrastka. Svätopluk je v Nikolaevovom filme stvárnený ako lokaj Východofranskej ríše, ktorý sa neštíti zajať svojho strýka Rastislava a vydať ho Karolmanovi. Seriál zatajuje fakt, že Rastislav sa pred týmto činom usiloval o Svätoplukove zavraždenie, keďže jeho synovec v roku 870 po franskom plienení uznal zvrchovanosť Východofranskej ríše nad územím (Nitrianskym kniežatstvom), ktoré spravoval. Televízny projekt zobrazuje aj konflikty Svätopluka s Metodom, ktorý mu vyčíta nielen jeho nemorálny životný štýl (napríklad orgie s viacerými ženami), ale aj inklináciu k východofranským duchovným – predovšetkým Vichingovi. Viching je v seriáli zobrazený ako intrigán bažiaci po moci a z toho dôvodu je najvýraznejším neprajníkom misie Cyrila a Metoda. Takýto negatívny obraz Vichinga je v stredoeurópskej literatúre a dráme (predovšetkým od obdobia národného obrodovania v 19. stor.) typický, v Nikolaevovom projekte je však táto postava podaná mimoriadne schematicky, oveľa menej invenčne a plasticky, ako napríklad v Hasprovej inscenácii *Solúnski bratia*.

Seriál *Cyrl a Metod – Apoštoli Slovanov* prezentuje jednoznačne negatívny pohľad na pôsobenie východofranských biskupov na území Veľkej Moravy, obchádza podstatný fakt, že práve oni priniesli kresťanstvo na územie Veľkej Moravy. V televíznom projekte je okolie moravského Veligradu zobrazené ako málo christianizované a zaostalé. V scéne príchodu Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu stretávajú bratia zo Solúna skupinu pohanov s výzorom a správaním pravekých ľudí. Jedna z kritik túto scénu komentuje takto: „*Je udivujúce, ako mohol byť natočený tak*

¹³ Film v roku 2013 videlo v českých kinách zanedbateľných 1666 divákov, no verejnoprávne televízie v Čechách i na Slovensku ho frekventovane zaraďujú do vysielania počas sviatku sv. Cyrila a Metoda 5. júla.

¹⁴ Slovenská verejnoprávna RTVS podporila tento televízny projekt sumou 120 tisíc eur (pri celkovom rozpočte vyše 2 130 000 eur).

etnograficky chabý film, v ktorom je zosmiešeným, urážlivým, ba až nevierohodným spôsobom vykresľovaná naša skutočná, pôvodná duchovná kultúra“ (Žiarislav 2013). V inej kritike filmu sa stretávame aj s korektnou poznámkou, že „protisvätoplukovský tón celého filmu je nenáležitý a jasne odhaľuje zámer tvorcov postaviť do rozporu akési proslovanské a protislovanské sily“ (Čulen 2013). Favorizovanie veligradského kniežaťa Rastislava ako oddaného reprezentanta slovanských záujmov a najúprimnejšieho spojenca Cyrila a Metoda posilňuje mýtus o súčasnej Morave ako najkresťanskejšej a najslavanskejšej časti niekdajšej Veľkej Moravy.

Seriál *Cyril a Metod – Apoštoli Slovanov* (a rovnomenný film) neskrýva dominantný zámer uctiť si a propagovať odkaz sv. Cyrila a Metoda. Pietny postoj k svätcom zo Solúna však akoby tvorcami zväzoval ruky postaviť originálnejší a divácky atraktívnejší príbeh. Problematickou stránkou televízneho seriálu je nielen jeho didaktickosť a popisnosť, umelecká dokudráma je plná historických nepresností či zjednodušení. Formálne spracovanie cyklického diela je konvenčné, odkazuje na tradičné televízne inscenácie, v ktorých dominujú rozsiahle ateliérové scény (sídla panovníkov, interiéry kláštorov). V seriálových dialógoch dominuje literárny jazyk a v jednotlivých replikách sa nachádza aj neúmerné množstvo pátosu, takže aj skúsení herci obsadení v projekte často zlyhávajú v snahe dať postavám ľudský rozmer. Koprodukčný projekt síce napĺňa zámer vzdelávacieho a pietneho diela, rezignuje však na ambície ponúknuť divácky atraktívny a uveriteľný obraz významného mílnika našich dejín.

Dokumentárna reflexia prínosu solúnskych bratov

V roku 2014 bol na Slovensku realizovaný ambiciózny televízny projekt tematizujúci príchod Cyrila a Metoda na územie Veľkej Moravy. Išlo o trojdielny dokumentárny film *Misia bratov Konštantína a Metoda*, ktorý podľa scenára Bernadety Tokárovej zrežiroval Kristián Bezák. Scenáristka Bernadeta Tokárová sa v Redakcii duchovného života Slovenskej televízie podieľala na vzniku niekoľkých dokumentov, ktoré sa venovali tejto problematike, ešte pred rokom 2000, no podľa jej slov neboli také analytické (Eliášová 2014). Ambíciou tvorcov bolo vytvoriť komplexnejší pohľad na problematiku a obohatiť televízne svedectvo o niektoré nové poznatky, ktoré sa objavili v poslednom desaťročí.

Dokumentárny seriál *Misia bratov Konštantína a Metoda* nakrúcal štáb RTVS v deviatich krajinách Európy, navštívil pritom 23 rôznych bazilík a kostolov, niekoľko múzeí, ba i vatikánske tajné archívy. Finálny materiál je rozdelený do troch približne 52-minútových častí, ktoré chronologicky popisujú osudy Konštantína a Metoda od ich príchodu na Veľkú Moravu. Seriál je zložený z výpovedí popredných historikov, archeológov, jazykovedcov či teológov nielen zo Slovenska, ale aj z Grécka, Srbska, Maďarska či Nemecka. Tie sú spojené komentárom so zábermi historických – prevažne sakrálnych – stavieb, mapami historických území a detailmi obrazov a fresiek s cyrilo-metodskými a veľkomoravskými motívmi.

Prvá časť trojdielneho cyklu je venovaná príchodu Konštantína a Metoda na Veľkú Moravu. Dokument posudzuje ich misiu nielen z cirkevného pohľadu, ale veľmi podrobne analyzuje aj ich kultúrny prínos. Písmo, ktoré Konštantín vytvoril – hlaholika – je v dokumente približené aj z jazykovedného hľadiska, objasňuje sa tu aj charakter Konštantínovej oslavnej piesne *Proglas*. Divák sa tu zoznamuje aj s novými archeologickými nálezmi z 9. storočia na Devíne, ktoré môžu byť základmi sakrálnej veľkomoravskej stavby. Devín je tu spomínaný ako Rastislavovo sídlo, ktoré *Fuldské anály* označujú ako Dowina. Druhá časť dokumentu približuje púť Konštantína a Metoda a ich učeníkov do Benátok v roku 867, kde Konštantín obhájil spor o používanie slovanského jazyka v liturgii s trojjazyčníkmi. Historici potom opisujú aj návštevu gréckych bratov u pápeža Hadriána II. v Ríme, ktorý v rovnakom roku schválil slovanské bohoslužobné knihy a povolil

slovanskú liturgiu. Pri návrate Metoda na Veľkú Moravu v roku 870 ho na pokyn franských biskupov internovali v kláštore v Elwangene. Dokument divákov privádza aj do tohto mesta, kde nájdeme reliéf znázorňujúci ponížovanie Metoda franskými biskupmi. V úvode tretej časti dokumentu je priblížený prínos Konštantína a Metoda pre cirkevné dejiny a rozoberá aj vzájomný vzťah Svätopluka a Metoda. Dokument rozbíja stereotypný názor, že Svätopluk vyhнал Metodových žiakov z územia Veľkej Moravy. V životopise, ktorý napísal svätý Kliment, sa uvádza, že boli vyhnaní za neprítomnosti Svätopluka vo svojom sídle.

Seriál *Misia bratov Konštantína a Metoda* je ukážkou formálne konvenčného, ale zároveň remeselné kvalitne natočeného televízneho cyklického dokumentu. Zaujme kvalitným výberom účinkujúcich odborníkov na danú problematiku a aj zábermi na mnohé verejne doposiaľ nepublikované dokumenty. Divákovi prvýkrát sprostredkúva originál Buly Jána VIII. *Industriae tuae* z roku 880. Približuje aj jednu z najvzácnejších cyrilo-metodských pamiatok napísanú hlaholickou – *Assemanov kódex*, ktorý je uložený vo Vatikánskej knižnici. Prístup do tejto knižnice bol filmárom umožnený aj vďaka záštite významných slovenských cirkevných predstaviteľov a zároveň odborníkov na cirkevnú históriu – profesorky Emílie Hrabovec, profesora Viliama Judáka a profesora Cyrila Vasiľa, ktorí sa v dokumentárnom seriáli frekventovane objavujú. Napriek relatívne reprezentatívnej vzorke účinkujúcich odborníkov z mnohých európskych krajín, prekvapí absencia českých (či skôr moravských) vedcov. Za jediné veľkomoravské mestá sú podľa prvej časti dokumentu považované Devín, Bratislava a Nitra. Je ťažko pochopiteľné, prečo sa v dokumente neobjavuje slovom či obrazom žiadna moravská lokalita¹⁵, nie je v ňom tiež zmienka o najfrekventovanejšie prezentovanom Rastislavovom sídle Veligrad, ktoré sa zvykne lokalizovať na územie dnešnej juhovýchodnej Moravy. Snaha dokumentu priblížiť (a zvýrazniť) prínos Cyrila a Metoda pre slovenskú kultúru je korektná, no snaha lokalizovať cyrilo-metodskú misiu (rovnako ako napríklad pôsobenie kniežata Rastislava) výlučne pre súčasné územie Slovenska je problematická. Takýto postoj sa dá čítať aj ako lojalita autorov dokumentu k aktuálne vládnucej politickej reprezentácii, ktorá sa snaží oživiť svätoplukovský mýtus a vo Veľkej Morave či v svätoplukovom nitrianskom kniežatstve nachádza korene slovenskej štátnosti.¹⁶

Ďalší podnetný a mnohvrstevný dokument o živote solúnskych bratov a ich misii na Veľkej Morave vznikol v Českej televízii v roku 2013 pod názvom *Cyril a Metoděj: Dědictví otců a matek zachovej nám, Pane!* Tento 52-minútový film podľa scenára Otakára Mariu Schmidta režijne spracovali Otakáro Maria Schmidt, a Jana Kristina Studničková. Dokumentárny film s prvkami filmovej eseje využíva sprievodný komentár Martina Dejgara a autora filmu Otakára Mariu Schmidta, ktorí približujú životnú púť, ale i osobnostné rysy Konštantína a Metoda. Osvetľujú ich úradnícke i misijné pôsobenie v Byzantskej ríši, vyzdvihujú Konštantínov talent a vzdelanosť, predovšetkým v oblasti jazykov. Ďalšími sprievodcami dokumentu je dvojica súčasných českých kňazov Miroslav Herold a Marek Orko Vácha, ktorí v inscenovaných pasážach stvárnujú solúnskych bratov a rekonštruujú ich cestu z Byzantskej ríše na Veľkú Moravu a neskôr i do Talianska. Štáb dokumentaristov s kamerou navštevujú nielen tradičné miesta spojené s pobytom Cyrila a Metoda ako Solún, Istanbul, Benátky a Rím, ale aj miesta spojené s cyrilo-metodským odkazom ako Ochrid v Macedónsku, miesta v Bielorusku, na Kryme, českú Starú Boleslav, moravské Střílky či Velehrad.

V porovnaní so slovenským dokumentom *Misia bratov Konštantína a Metoda*, má český film *Cyril a Metoděj: Dědictví otců a matek zachovej nám, Pane!* originalnejšiu vizuálnejšiu stránku

¹⁵ Až v tretej časti seriálu sa na mape Veľkej Moravy objaví aj moravské mesto Mikulčice.

¹⁶ V dokumente sa objavujú zábery sochy Svätopluka na Bratislavskom hrade, ktorú v roku 2012 odhalil predseda vlády SR Robert Fico.

i štruktúru¹⁷, no rovnako sprostredkúva pohľad na cyrilo-metodskú tému predovšetkým prostredníctvom interpretácie súčasných predstaviteľov cirkvi. Film Otakára Mariu Schmidta dáva výrazný priestor výpovediam popredných českých i slovenských cirkevných hodnostárov: napr. pražskému arcibiskupovi Dominikovi Dukovi, arcibiskupovi olomouckému Janovi Graubnerovi, či jezuitovi Cyrilovi Vasilovi – sekretárovi pre východné cirkvi. Prínosnou pasážou dokumentu je sumarizovanie prínosu pre českú a moravskú kultúru – venuje sa napríklad aj úlohe kráľa Karola IV pri šírení cyrilo-metodského odkazu. Za miesto posledného Metodovho odpočinku sa podľa televízneho filmu považuje súčasná Morava – či už Velehrad, Hora sv. Klimenta v Chřibech, pri Uherskom Hradišti či pri Mikulčiciach. Dokumentárny film priznáva, že hoci hmatateľné pamiatky na solúnskych bratov na Morave neexistujú, no ich duchovný odkaz je stále prítomný a intenzívny.

Postmoderný a ironizujúci pohľad na cyrilo-metodskú tradíciu

V aktuálnom tisícročí sa čoraz frekventovanejšie objavuje aj menej pietny pohľad na cyrilo-metodskú tradíciu. Diela, zvyčajne šírené na internetovej platforme, komunikujúce s prevažne s mladou generáciou, využívajú aj ironický či priamo parodický prístup k tejto tematike.

Už v roku 2008 v rámci českého animovaného televízneho seriálu podľa úspešnej knihy Lucie Seifertovej *Dějiny udatného českého národa*, v ktorom sa autori hrajou a humornou formou snažili priblížiť kľúčové momenty českých dejín, sa diváci mohli stretnúť aj s epizódou približujúcou príchod Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu. Kreslený trojminútový film v réžii Pavla Koutského a s komentárom Jiřího Lábusa, ponúka zjednodušený a humorný pohľad na postavy solúnskych bratov. V krátkom filme sú komicky štylizované postavy Cyrila a Metoda zobrazené so svätožiarami, ktoré si navzájom zamieňajú. Hlaholiku prinášajú miestnemu obyvateľstvu doslovne – sypú obrovské písmená kniežaťu Rastislavovi do náručia, následne sa obyvatelia Veľkej Moravy (v seriáli Moravy) s písmenami začínajú zvedavo hrať. Irónia je prítomná aj v scéne zobrazenia sviatosti krstu. Komentár o tom, že obyvatelia krst prijímali s radosťou kontrastuje s kreslenou scénkou, v ktorej Cyril a Metod naháňajú, chytajú a hádžu vydesených ľudí do veľkej kade, kde im následne požehnávajú. Záverečný obraz Božieho oka nad Veľkou Moravou s komentárom, že v Čechách kresťanstvo zapustilo svoje pevné korene, sa tiež dá čítať viacznačne. Humor seriálu i konkrétnej epizódy je však evidentne láskavý, slúži do istej miery didaktickej funkcii a neskĺza do ostrej satiry. Tú môžeme nájsť v epizóde *Cyril a Metod* (2014) z cyklu *Kapurková*, ktorá sa nachádza na webstránke lokal.tv.sk.¹⁸ Internetová epizóda z dielne režiséra Jakuba Kronera nám ponúka krátku mystifikáciu o živote Cyrila a Metoda plnú absurdných situácií, ktorú divákovi prednáša podnapitý kňaz. Terčom posmechu epizódy, a vlastne celého cyklu *Kapurková*, evidentne nie sú solúnski bratia, ale podgurážení kňazi. Cez túto zmätenú postavu sa tvorcovia *Kapurkovej* pokúšajú o konvenčnú proticirkevnú satiru.

Cyril a Metod sú v súčasnosti využívaní nielen v ironických a satirických programoch, ale aj v internetových kampaniach na podporu kresťanských aktivít. V roku 2013 ich kreslené postavičky pozývali v klipe, ktorý na portáli youtube.com zdieľal Katechetický úrad spišskej diecézy, na Národný pochod za život v Košiciach.¹⁹ Dialóg dvojice svätcov je konvenčný, varuje pred hroz-

¹⁷ Netradičným prístupom v tomto dokumentárnom filme s prvkami faktualnej dokudrámy je využitie rovnakých aktérov (Miroslav Herold, Marek Orko Vácha) v dokumentárnych a zároveň v inscenovaných pasážach. Dokument zaujme aj množstvom štylizovaných, symbolických, poetických i hravých obrazov a vynalievavou subjektívnou a dynamickou kamerou Jiřího Strnada.

¹⁸ Video dostupné na: <http://www.lokal.tv/sk/kapurkova-cyril-a-metod/623/46>.

¹⁹ Video dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=ND-31nGk400>.

bou potratov na Slovensku. Vizual postavičiek solúnskych bratov však evidentne odkazuje na hrdinov amerického seriálu *South Park*, ktorý je typický svojím provokatívnym hrubozrným humorom a ostro-satirickým spoločenským postojom. Nekonvenčný vizual svätcov sa snaží osloviť predovšetkým mladú generáciu veriacich, no i mládež s vlažnejším postojom k cirkvi.

V roku 2017 sa na lifestylovej slovenskej internetovej stránke vju.sk objavil webseriál *Soloon Brothers*. Jedenásť webizód režiséra Gejzu Dezorza a scenáristov Juraja Malíčka a Pavla Hubináka využíva v hlavných úlohách postavy vierozvestcov zo Solúna, hrané dielo je však výrazne odlišné od tradičných historických životopisných diel. Webseriál sa dominantne opiera o žánre sci-fi a situačnej komédie. Vierozvestci Konštantín Cyril a Metod v ňom cestujú na Veľkú Moravu, no keďže nestihli prvý termín príchodu, skúšajú sa tam dopraviť nielen cestovaním v priestore, ale aj v čase. Takúto púť im umožní a sprevádza ich ňou učenc, lekár a alchymista Nostradamus. Netradičnej trojici cestovateľov v čase sa nedarí nájsť presné miesto a čas ich cesty, preto sa objavujú v rôznych historických obdobiach a stretávajú rôzne významné postavy, ktoré sú spojené so slovenskou históriou, vedou či kultúrou. Medzi epizódne postavy tak patria napríklad Ján Hollý, Ján Jesenius, Ľudovít Štúr, Juraj Jánošík, Jozef Murgaš či Kupec Samo.

Vo webseriáli s originálnym námetom sa predstavila trojica popredných komediálnych hercov Lukáš Latinák, Juraj Kemka a Miroslav Noga. Režisér zvolil pri jeho inscenovaní minimalistický prístup – mizancény vytvára okrem hercov a rekvizít zvyčajne len fotografiou/videosekvenciou na pozadí. Podľa tvorcov vo webseriáli sa „pracuje s iróniou, sarkazmom, sebaíroniou, absurditou a dada, čo sú komediálne prvky, s ktorými sa síce v domácom prostredí nedá veľmi pracovať v hlavnom prúde...“²⁰ Predovšetkým prvé epizódy priniesli rozpačitý humor, neujasnenu štruktúru i minútáž v rozpätí od 5 do 11 minút. Postava zo slovenskej histórie (stvárnena vždy M. Nogom), ktorú solúnski bratia stretávajú, je zobrazená s komickou štylizáciou, a kým v niektorých epizódach je terčom rád Cyrila a Metoda, ako by sa mal zapísať do histórie, v ďalších zas on udivuje svätcov svojimi schopnosťami.

Napriek relatívne dobrej propagácii na internetovej platforme si seriál *Soloon Brothers* nenašiel veľa priaznivcov²¹. Dôvodom nie je len istá dramaturgická nedotiahnutosť, ale aj fakt, že tento seriál si vyžaduje diváka značne poučeného o živote (i tvorbe) jeho hrdinov. Dá sa predpokladať, že takýchto nadpriemerných znalcov slovenskej histórie a jej dejateľov medzi cieľovou skupinou lifestylovej webstránky vju.sk – mladých ľudí do tridsať rokov – nie je veľa. Na druhej strane je evidentným prínosom *Soloon Brothers* jeho snaha približovať veľikánov našej kultúry bez tradičného pátosu, hoci jeho hrdinovia, vrátane Konštantína Cyrila a Metoda, sú skôr zdrojom a terčom láskavého humoru než ostrého sarkazmu a satiry. Seriál Juraja Malíčka a Pavla Hubináka je postmoderným dielom, ktoré síce pracuje s tradičnými mýtmi, ale snaží sa ich narúšať. Vytvára priestor pre diskusiu o význame našich historických osobností a môže prispieť i k prehodnocovaniu spoločenského postoja k významným míľnikom našej histórie.

Záver

Cieľom tejto prehľadovej štúdie bolo priblížiť a analyzovať relevantné české a slovenské audiovizuálne diela venované životu a tvorbe svätých Cyrila a Metoda od konca 80. rokov minulého storočia po súčasnosť. Práca odhalila posuny v pohľade na túto problematiku pod vplyvom zmien spoločenskej a politickej situácie v posledných troch dekádach. Počas komunistickej vlády v Československu boli sv. Cyril a Metod na okraji mediálneho záujmu a boli vnímaní len ako

²⁰ Zdroj: <https://www.facebook.com/SoloonBrothers/>.

²¹ Fanúšikovská stránka tohto seriálu mala na sklonku januára 2019 245 priaznivcov.

tvorcovia prvého slovanského literárneho jazyka a abecedy, prípadne aj ako údajní bojovníci proti násilnej germanizácii. Problematické bolo ich poslanie ako šíriteľov kresťanstva a významných predstaviteľov cirkvi. Aj v televíznej inscenácii *Solúnski bratia* z roku 1988 sú Cyril a Metod vyzdvihovaní predovšetkým ako významní obhajcovia Slovanov a morálne authority, ich rozmer náboženských predstaviteľov je v úzadí. Až po roku 1989 začínajú byť tieto historické postavy výraznejšie prezentované ako predstavitelia cirkvi a zásadní šíritelia kresťanstva na našom území. Po vzniku Slovenskej republiky v roku 1993 sú solúnski bratia ešte intenzívnejšie spájaní s koreňmi našej štátnosti. V slovenských dokumentárnych i hraných televíznych projektoch sa pozornosť zameriava na ich pôsobenie na súčasnom slovenskom území a vyzdvihuje sa ich prínos predovšetkým pre slovenskú kultúru a cirkev. Privlastňovanie si odkazu Cyrila a Metoda nie je typické iba pre slovenské televízne projekty. V jedinom zrealizovanom celovečernom filme o ich živote a tvorbe s názvom *Cyril a Metod – Apoštoli Slovanov*, ktorí iniciovali českí producenti (hoci aj s účasťou zahraničných koprodukčných partnerov), je nekriticky vyzdvihovaný vzťah Cyrila a Metoda k súčasnému územiu Moravy i k panovníkom, ktorí na ňom (údajne) pôsobili. Po roku 1993 začína vznikať výrazná priepasť v interpretácii cyrilo-metodskej tradície medzi českými a slovenskými audiovizuálnymi tvorcami. Títo sa často orientujú na posilňovanie národných mýtov, no týmto zároveň rezignujú na hľadanie objektívnej historickej pravdy. Ďalším negatívnym dôsledkom takehoto tvorivého prístupu je často aj strata komunikatívnosti a atraktívnosti diel s cyrilo-metodskou tematikou mimo krajiny ich pôvodu.

V období rokov 2013 až 2014 vznikli dva pozoruhodné dokumentárne filmy o živote a tvorbe solúnskych bratov – český *Cyril a Metoděj: Dědictví otců a matek zachovej nám, Pane!* a slovenský *Misia bratov Konštantína a Metoda*. Obe snímky sú charakteristické snahou o komplexnejší a objektívnejší pohľad na spomínaných svätcov, no v oboch je prítomná národná perspektíva i výrazný náboženský pohľad.

V súčasnosti vznikajú aj diela s menej pietnym pohľadom na cyrilo-metodskú tradíciu. Sú šírené často aj na internetovej platforme, oslovujú prioritne mladú generáciu a využívajú aj ironický či parodický prístup k tejto tematike. Epizóda z českého animovaného cyklu *Dějiny udatného českého národa*, epizóda zo slovenského animovaného internetového cyklu *Kapurková* či slovenský postmoderný webseriál *Soloon Brothers* popularizujú túto tému aj v rámci publika, pre ktoré je tradičný pohľad na solúnskych bratov neatraktívny. Uchovávajú tým cyrilo-metodský diskurz v povedomí širšieho obyvateľstva a majú tiež potenciál ovplyvňovať aktuálny spoločenský postoj k Cyrilovi a Metodovi a ich odkazu.

REFERENCES

- Čulen, Anton. 2015. Protislovenská interpretácia CM misie: Cyril a Metod – Apoštoli Slovanov. Film, ktorý nesplnil očakávania. <http://alianciazanedelu.sk/?p=6118>.
- Eliášová, Andrea. 2014. Slovenský dokument Misia bratov Konštantína a Metoda žne ohlasy a prináša aj niektoré prekvapenia. https://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/_zprava/slovensky-dokument-misia-bratov-konstantina-a-metoda-zne-ohlasy-a-prinasa-aj-niektore-prekvapenia--1375562.
- Gladiš, Marián. 2015. Dokudráma a jej podoby v súčasnom slovenskom mediálnom prostredí. In Bočák, Michal – Regrutová, Lenka – Rusnák, Juraj (eds.). *Médiá a text 5*. Prešov, 81-101.
- Kopal, Petr. 2014. Velká Morava – pokus o slovenský národní velkofilm. In Kopal, Petr (ed.). *Film a dějiny 4. Normalizace*. Praha, 202-219.
- Lauková, Silvia (ed.). 2013. *Medzi trvaním a dejinami. Cyril a Metod v slovenskej literatúre*. Výberová antológia. Nitra.

- Petranský, Ludo.* 2003. Slovenský film – zabudni na Kolibu? <https://www.sme.sk/c/833986/slovensky-film-zabudni-na-kolibu.html>.
- Turčan, Vladimír.* 2013. Cyril a Metod – trvalé dedičstvo. In Krekovič, Eduard – Mannová, Eva – Krekovičová, Eva (eds.). *Mýty naše slovenské*. Bratislava, 36-41.
- Žiarislav.* 2013. Cyril a Metod – utajený zákonník – 4-dielna filmová rozprávka sa našťastie skončila. <http://www.2012rok.sk/wp/ako-dalej/17590-cyрил-metod-utajeny-zakonnik-4-dielna-filmova-rozpravka-sa-nastastie-skoncila>.

SUMMARY: REFLECTION OF THE LIFE AND WORK OF CYRIL AND METHODIUS IN TELEVISION, FILM AND INTERNET PRODUCTION FROM THE 1980S TO THE PRESENT. The aim of the study was to analyze relevant Czech and Slovak audiovisual works devoted to the life and work of Saints Cyril and Methodius since the end of the 1980s to the present. The work revealed shifts in this subject under the influence of changes in the social and political situation in the last three decades. During the Communist regime in Czechoslovakia, Cyril and Methodius were on the margin of media interest and were perceived only as creators of the first Slavic literary language and alphabet, or as fighters against violent Germanization. Their missions as Christians and important church officials were perceived as problematic. In the television production called *Solúnski bratia* (Brothers from Thessaloniki) made in 1988, Cyril and Methodius are particularly highlighted as important advocates of the Slavs and moral authorities, their role as religious leaders was diminished. After 1989, these historical figures began to be presented as Church representatives and fundamental promoters of Christianity in our territory. After the foundation of the Slovak Republic in 1993, the brothers from Thessaloniki became connected to the roots of Slovak statehood. In Slovak documentary and featured television projects, they were mainly associated with the work within the present Slovak territory and their contribution to Slovak culture and the Church was particularly highlighted. Cyril and Methodius were not exclusively used just in Slovak TV projects. In *Cyрил a Metod – Apoštolové Slovanů* (Cyril and Methodius - Apostles of the Slavs), the only film specifically devoted to their life and work initiated by Czech producers (with the participation of foreign co-productive partners), the relationship of Cyril and Methodius and their work on the present territory of Moravia is uncritically highlighted.

Two remarkable television documentary films on the life of the brothers from Thessaloniki were created in 2013 and 2014. The Czech documentary *Cyрил a Metoděj: Dědictví otců a matek zachovej nám, Pane!* (Cyril and Methodius: Lord, preserve the legacy of our fathers and mothers for us!) and the Slovak film *Misia bratov Konštantína a Metoda* (Mission of the Brothers Constantine and Methodius). Both documentary productions are characterized by the desire for a more complex and more objective view of the saints, but both national perspectives and a distinct religious view are present.

In the current millennium, works are also being created with less respectful views of the Cyrillo-Methodic tradition. They are commonly distributed on the Internet platform, they typically use irony and parody and they address primarily the young generation. The postmodern web series such as *Soloon Brothers* can help us to rethink the social attitude towards Cyril and Methodius and their heritage.

Mgr. art. Štefan Timko, PhD.
Constantine the Philosopher University in Nitra
Faculty of Central European Studies
Institute of Languages and Cultures of Central Europe
Dražovská 4
949 74 Nitra
Slovakia
stimko@ukf.sk